

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

**з теми: «ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ У СТАШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ДИНАМІЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО РІСТ ТА РОЗВИТОК ЖИВИХ ІСТОТ»**

Виконала: студентка II курсу,
групи DOb1-M17z
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньою програмою
Дошкільна освіта
(заочна форма навчання)
Кушнір Сніжана Іванівна

Керівник:
Бабюк Т. Й.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Лебідь І.Ю.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1 Теоретичні аспекти формування знань про об’єкти живої природи у дітей дошкільного віку	7
1.1 Психолого-педагогічні підходи щодо проблеми формування знань про об’єкти живої природи у дітей дошкільного віку.....	7
1.2 Цілісне сприйняття природи як складова екологічної культури особистості.....	21
1.3 Умови формування та зміст динамічних знань про об’єкти живої природи.....	24
1.4 Аналіз стану досліджуваної проблеми в практиці роботи закладів дошкільної освіти.....	32
Розділ 2 Шляхи вдосконалення роботи з формування у дітей дошкільного віку динамічних знань про живі істоти	39
2.1 Шляхи та засоби формування знань про живі істоти у дітей дошкільного віку	39
2.2 Методика вдосконалення роботи з формування динамічних знань про рослини у процесі догляду за ними.....	58
2.3 Методи і форми роботи з виховання гуманного ставлення до об’єктів живої природи.....	69
2.4 Оцінка ефективності формування динамічних знань про живі істоти у дітей дошкільного віку.....	79
Висновки.....	82
Список використаних джерел.....	84
Додатки.....	88

ВСТУП

У сучасному світі проблеми навколишнього середовища набули першочергового значення. Важливим завданням стало вживання заходів по захисту навколишнього середовища від забруднення, руйнування, збереження всього розмаїття живих істот, заощадження генофонду планети. Екологічна освіта поступово стає найважливішим напрямком в роботі закладу дошкільної освіти. Одним із завдань екологічної освіти являється формування у дітей знань про живу природу.

І. П. Підласий дав таке визначення знань: знання – це відображення людиною об'єктивної діяльності у формі фактів, уявлень, понять і законів науки; колективний досвід людства, результат пізнання об'єктивної дійсності. Проблема формування знань розглядається в працях таких педагогів як: А. В. Запорожець, Д. Б. Ельконін, М. М. Поддяков, А. П. Усова, Л. А. Венгер. У педагогічній літературі розкриваються різні підходи до формування знань у дошкільному віці. Так, наприклад, в роботах А. П. Усової представлена роль знань як основної форми навчання дошкільників та шляхи формування знань. Л. В. Венгер розглядав знання як засіб розвитку підсвідомих здібностей. М. М. Поддяков підкреслював необхідність формування системи знань. В цілому, всі вчені сходяться в одному, знання – це необхідний компонент у формуванні повноцінної особистості дитини.

Вихідною ланкою виховання усвідомленого правильного ставлення дошкільнят до природи, є конкретні знання, що відображають провідні закономірності живої природи: різноманіття видів, їх пристосованість до середовища проживання, зміни росту та розвитку. Можливість засвоєння таких знань дітьми середнього дошкільного віку розкриті такими дослідниками як П. Г. Саморукова, І. А. Федотова, Н. М. Кондратьєва, С. М. Ніколаєва, З. П. Плохій. Специфікою системи знань є її побудова на конкретному обмеженому за обсягом матеріалі, який доступний спостереженню дітей, пізнанню за допомогою наочно-образного мислення. Можливість засвоєння

таких знань обґрунтована у роботах психологів А. Е. Запорожця, М. М. Поддякова.

Екологічні знання – це знання, які допомагають сформувати у дітей певне ставлення до природи, екологічно грамотне та безпечне поведіння, активну позицію, пізнавальний досвід в цілому. Екологічні знання стають основою екологічного виховання. Знання розглядаються як аспект розумового виховання. На думку С. К. Козлової, розумове виховання – це планомірний, цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дітей з метою повідомлення знань, необхідних для різностороннього розвитку, для адаптації до навколишнього життя, формування на цій основі пізнавальних процесів, уміння прийняти засвоєння знань у діяльності. М. М. Марковська визначила знання про кімнатні рослини, які повинні бути сформовані у дітей п'ятого року життя: діти повинні знати назви 4 - 5 рослин, вказувати їх частини (стебло, гілки, листя, квіти), вміти більш точно і детально описувати рослини, відзначати форму листя; дітей потрібно навчити виконувати наступні операції по догляду за кімнатними рослинами: поливати їх водою кімнатної температури, знати яка рослина потребує поливу, а яка ні, протирати пил; дати поняття про фактори розвитку рослин: світло, тепло, волога, догляд за ними людиною. С. М. Ніколаєва виділяє екологічне значення праці, визначає умови активної взаємодії з природою. Все це дозволяє дітям набути необхідні знання про навколишній світ. Дошкільний вік – це період, коли дитина хоче і з задоволенням включається в працю дорослих. Тому саме цей вік є найбільш сприятливим для привчання дітей до праці і формування знань про рослини. Однак, спостереження під час дослідження показують, що діти п'ятого року життя в достатній мірі володіють знаннями про тварини, тоді як знання про рослини поверхневі, недостатньо усвідомлені. Це відбувається через відсутність системного підходу до формування у дітей знань про рослини. Виходячи з актуальності, було визначено тему магістерського дослідження: **«Технологія формування у старших дошкільників динамічних уявлень про ріст та розвиток живих істот».**

Об'єкт дослідження: процес екологічного виховання дітей дошкільного

віку.

Предмет дослідження: технологія формування динамічних знань про ріст та розвиток живих істот у дітей дошкільного віку.

Мета роботи: розробити технологію формування динамічних знань про ріст та розвиток живих істот у дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети були визначені наступні **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виявити педагогічні умови формування знань про живі об'єкти у дітей дошкільного віку в процесі догляду за ними.

2. Розробити технологію формування динамічних знань про ріст та розвиток живих істот у дітей дошкільного віку.

3. Визначити педагогічні умови, що сприяють формуванню знань про ріст та розвиток живих об'єктів у дітей дошкільного віку у процесі догляду за ними.

4. Експериментально перевірити ефективність визначених педагогічних умов та технології формування динамічних знань про ріст та розвиток живих істот у дітей дошкільного віку.

У ході роботи використовувалися наступні **методи дослідження:**

- вивчення та аналіз літератури з досліджуваної проблеми;
- вивчення передового педагогічного досвіду з даної проблеми;
- спостереження за різними формами роботи з дошкільниками з формування знань про живі істоти у закладі дошкільної освіти;
- педагогічний експеримент;
- математична обробка отриманих експериментальних даних.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що визначені педагогічні умови та розроблена технологія формування динамічних знань про ріст та розвиток живих істот у дітей дошкільного віку може застосовуватися педагогами закладів дошкільної освіти для підвищення ефективності екологічного виховання дітей дошкільного віку на заняттях та під час інших видів життєдіяльності дітей.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження

розглядалися й обговорювалися на засіданнях студентського наукового гуртка „Екологічне виховання дітей дошкільного віку”. За результатами дослідження здійснено доповіді на кількох конференціях різного рівня: Всеукраїнська науково-практична конференція «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (19-20 жовтня 2017 року, м. Кам'янець-Подільський), III науково-практична інтернет-конференція молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (29-30 листопада 2017 року, м. Івано-Франківськ), науково-практичний семінар «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти (23 лютого 2018 року, м. Кам'янець-Подільський), II Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (28 березня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський), міжвузівська науково-практична конференція «Особливості використання навчально-виховних технологій в освітньому процесі» (4 квітня 2018 року, м. Хмельницький), наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2017-2018 навчальному році, м. Кам'янець-Подільський).

Публікації. Основні положення дослідження висвітлені у статті

Кушнір С. І. Технологія формування динамічних уявлень про ріст та розвиток живих істот у старших дошкільників // Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; відпов. Секр. Н.В.Бахмат. Київ : Міленіум, 2018. Вип. XIV. С. 109–112.

Базою дослідження був заклад дошкільної освіти села Стрілецький Кут Кіцманського району Чернівецької області. В експерименті брало участь 30 дітей старшого дошкільного віку (15 – експериментальної, та 15 – контрольної групи).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі змісту, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури дозволив зробити висновок, що в дошкільному віці можливе формування динамічних знань про рослини та тварини, так як це найбільш сензитивний період в розумовому розвитку дошкільнят. Проблема формування знань розглядається в працях О. В. Запорожця, Л. А. Венгера, Ю. К. Бабанського, М. М. Поддьякова. У педагогічній літературі розкриваються різні підходи до формування знань у дошкільному віці. Так, наприклад, в роботах А. В. Запорожця, М. М. Поддьякова, А. П. Усової розкриваються підходи до формування системних знань, при чому такої системи, в якій істотну роль відіграють загальні знання. Системні знання – це знання, об'єднані навколо головної залежності. У природі такою головною залежністю є залежність живих істот від умов існування.

Проблемі формування знань у процесі догляду за рослинами та тваринами присвячені роботи таких педагогів як П. Г. Саморукова, Л. М. Маневцева, С. Н. Ніколаєва, М. М. Марковська, З. П. Плохій, Н. М. Лисенко, Н. Ф. Яришева та ін. Вказані дослідники підкреслювали, що в процесі догляду за рослинами відбувається формування основ екологічних знань. Кімнатні рослини та тварини куточка природи є природним середовищем дошкільнят, впливає на їхній емоційний стан. Догляд за рослинами є практичною діяльністю, яка формує перші природничо-наукові знання про кімнатні рослини.

З метою підвищення ефективності формування знань про живі істоти у дошкільників знань в процесі догляду за ними роботу варто будувати з дотриманням таких педагогічних умов:

- наявність розмаїття кімнатних рослин, відповідно віку дітей;
- наявність екологічних знань та інтересу у самого вихователя;
- проведення трудової діяльності, як на заняттях так і в повсякденному житті, з використання ефективних методів навчання;
- мотивована оцінка праці дітей вихователем;

- використання знань про кімнатні рослини та тварини в інших видах діяльності.

Аналіз результатів діагностики наприкінці експериментальної роботи засвідчив, що: рівень сформованості екологічних знань про живі істоти та екологічно правильного ставлення до світу природи підвищився в обох групах, однак динаміка його підвищення в експериментальній групі вище, ніж у контрольній (дітей з високим рівнем у контрольній групі стало 33,3%, а у експериментальній – 53,3%). Крім того, помітно змінилося ставлення дітей експериментальної групи до природних об'єктів. Особливу турботу діти стали виявляти за мешканцями куточка природи. Всі діти, які відчують активний інтерес, бажання, прагнення брати участь у роботі, доглядають за рослинами не тільки під час свого чергування в куточку природи, а й допомагають іншим дітям в інші дні. Дітям дуже подобається мити годівницю, поїлки, насипати свіжий корм, а потім спостерігати за діями, поведінкою пташок. Після спостереження діти з цікавістю і захопленням розповідають вихователю і іншим дітям про побачене. Так само великий інтерес у дітей викликають акваріумні рибки. На заняттях діти стали більш уважними. Вони з інтересом слухають розповіді про тварини і рослини, задають багато додаткових запитань, які їх цікавлять, та на які вихователь з задоволенням відповідає. Знання, отримані на заняттях, діти перевіряють у самостійній експериментальній діяльності на основі методу проб і помилок. Поступово елементарні досліді стають іграми-дослідами, в яких, як у дидактичній грі, є дві складові: навчальна та ігрова. Ігровий мотив посилює емоційну значимість для дитини даної діяльності. У результаті закріплені в іграх-дослідах знання про зв'язки, властивості і якості природних об'єктів стають більш усвідомленими і міцними. Під час прогулянок та екскурсій діти стали виявляти інтерес до життя птахів і комах, до росту рослин. Стали дбайливіше ставитися до дерев, мурашників й інших живих істот під час прогулянок. Тепер всі діти знають, що людина і природи нерозривно пов'язані. І від того, як людина буде любити, берегти і дбати про природу, буде залежати її подальше існування на Землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева Н. Н. Жизнь вокруг нас. Экологическое воспитание дошкольников Ярославль: Академия развития, 2003. 112 с.
2. Аромштам М. Игры для маленьких интеллектуалов //Дошкольное образование. №6. 2004. С. 12 – 15.
3. Артемова Л. В. Моделі структури дидактичної гри та ігрових стосунків.// Дошкільне виховання. №4. 2005. С. 5 – 6.
4. Артемова Л. В. Окружающий мир в дидактических играх дошкольников. – Москва: Просвещение, 1992. 65 с.
5. Афанасьева Е. Экология не знает границ // Юный натуралист. №1. 1990. С.30-32.
6. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ: ред.. журн. «Дошкільне виховання», 1999
7. Бистрицька В. Ігри-вправи з віршованим супроводом // Дошкільне виховання. №3. 2012. С. 7 – 10.
8. Бондаренко А. Дидактические игры в детском саду. Москва : Просвещение, 1991. 45 с.
9. Богущ А. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Київ: Вища школа, 2000. 215 с.
10. Бровкина Е. Ознакомление с окружающим миром. Природоведение: учеб. пособия для студ. сред. и высш. пед учеб.заведений. Москва: Издат. Центр «Академия», 2006. 224 с.
11. Букатов В. Педагогические таинства дидактических игр: Учебно-методическое пособие. Москва: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2009. 152 с.
12. Венгер Л. А. «Дидактические игры по сенсорному воспитанию». Москва: Просвещение, 1975. 336 с.
13. Веретенникова С. О. Ознакомлення дошкільників з природою. Київ: Рад. школа, 1990. 80 с.

14. Воронов Н. Основы общей экологии. Москва: «Рандеву-АМ», 1999. 95 с.
15. Выгодский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва: Просвещение, 1991. 93 с.
16. Выгодский Л. С. Мышление и речь. Собрание сочинений. Москва: Просвещение, 1982. 328 с.
17. Гайдаренко Е. Игры, забавы, развлечения для детей и взрослых: нескучная энциклопедия. – Донецк: Сталкер, 1997. 48 с.
18. Ген Г. Развивающие игры // Ребенок в детском саду. №6. 2003. С. 23 – 45.
19. Гербова В. Занятия по развитию речи с детьми 4-6 лет. – Москва: Просвещение, 1987. 240 с.
20. Гладун Л. Іграшка в житті малюка // Дошкільне виховання. №3. 2015. С. 13 - 15
21. Грабовская Л. Пространственно-предметная игровая среда как основа развития индивидуальности ребенка. // Детский сад. № 4. 2004. С. 9.
22. Дитина. Програма виховання дітей дошкільного віку. Київ: Освіта, 1993. 300 с.
23. Дрязгунова В. Дидактические игры для ознакомления дошкольников с растениями. Москва: Просвещение, 2001. 160 с.
24. Дыбина О. Неизведанное рядом Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников. Москва: ТЦ Сфера, 2012. 192 с.
25. Запорожец А. Психология личности и деятельности дошкольника. Москва: Просвещение, 1990. 620 с.
26. Золотова Е. Знакомим дошкольников с миром животны. Москва: Просвещение, 1988. 79 с.
27. Иванова А. И. Экологические наблюдения и эксперименты в детском саду. Мир растений. Москва: Сфера, 2009. 65 с.
28. Каменева Л. А. Как знакомить дошкольников с природой: Пособие для воспитателей дет. сада. Москва: Просвещение, 1983. 207 с.
29. Клюева И. Учим детей общению. Характер, коммуникабельность. Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: Академия развития,

2006. 240 с.

30. Козлова С. Дошкольная педагогика: Учеб. пособие для студ. сред. пед.. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2011. 416 с.

31. Кокуева Л. Воспитание дошкольника через приобщение к природе. Методическое пособие. Москва: Сфера, 2005. 248 с.

32. Костина Л. Игровая терапия в детском саду. // Дошкольное воспитание. – № 12. 2004. С. 9 – 10.

33. Кутузова И. Развитие игровой деятельности. // Дошкольное воспитание. № 5. 2008. С. 25.

34. Латий Е. 365 развивающих игр и затей для маленьких детей. Москва: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2010. 752 с.

35. Лисенко Н. Екологічне виховання дошкільників. Київ: Освіта, 2003. 160 с.

36. Ликум А. Все обо всем. Популярная энциклопедия для детей. Москва: «Слово», 2003. 300 с.

37. Лучич М. В. Детям о природе. Пособие для воспитателей детских садов. Москва: Просвещение, 1993. 160 с.

38. Любарева В. У краплині води відбивається всесвіт. Метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Шкільний світ», 2006. 126 с.

39. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку. Київ: Освіта, 1991. 400 с.

40. Маневцова М. Л., Саморукова Г. П. Мир природы и ребенок Санкт-Петербург, «Детство-пресс», 2003. 319 с.

41. Менджерицкая Д. «Воспитателю о детской игре». Москва: Просвещение, 1982. 123 с.

42. Молодова А. Игровые экологические занятия с детьми. Минск: Прасвета, 2008. 80 с.

43. Названова Л. Давайте играть вместе. // Дошкольное образование. №1. 2002. С.20 – 22.

44. Нескучаева Л. Игра-путешествие как форма развития познавательной активности детей // Дошкольное воспитание. №10. 2004. С.10 – 12.

45. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ 2 – 6 років. Харків: Вид. група «Основа», 2015. 207 с.
46. Николаева С. Н. Место игры в экологическом воспитании дошкольников. Москва: Изд. Центр «Академия», 2006. 135 с.
47. Николаева С. Н. Как приобщить ребенка к природе. Методический материал для работы с родителями в дошкольных учреждениях. Москва: Изд. Центр «Академия», 2008. 50 с.
48. Організація педагогічного процесу в дитячому садку. Методичні рекомендації. Київ: Вища школа, 1992. 320 с.
49. Педагогіка: Навчальний посібник. Харків: ТОВ «Одіссей», 2003. 352 с.
50. Поваляева М. Развитие речи при ознакомлении с природой. Серия «Мир вашего ребенка». Ростов – на –Дону: «Феникс», 2002. 416 с.
51. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників. Київ: «Дошкільне виховання», 2012. 173 с.
52. Саморукова П. Как знакомить дошкольников с природой. Москва: Просвещение, 1983. 25 с.
53. Сосновская Е. Методика ознакомления с природой. Москва: Приор-издат., 2005. 208 с.
54. Сурогевина Е. Экология и мир: Метод. пособ. Москва: Новая школа, 2004. 46 с.
55. Усова А. Роль игры в воспитании детей. Москва: Просвещение, 1980. 237 с.
56. Ушакова О. Занятия по развитию речи в детском саду. Москва: Совершенство, 1999. 138 с.
57. Фребель Ф. Система дидактических игр // Дошкольное воспитание. №3. 2006. С. 65 – 79.
58. Черница М. Поиграй со мной // Дошкольное воспитание. № 4. 2006. С.24-25.
59. Яришева Н. Ф. Ознакомления дітей з природою. Київ: Радянська школа, 1980. 164 с.